HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תנא קולי קולי קתני: ובכל מקום ת"ח וכו': [א]למימרא דרשב"ג סבר לא חיישינן ליוהרא ורבנן סברי חיישינן ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן [ב]חתן אם ירצה לקרות קרית שמע לילה הראשון קורא רשב"ג אמר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לא תיפוך דרבנן אדרבנן לא קשיא הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא עביד מיחזי כיוהרא אבל התם כיון דכולי עלמא קרי ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא דר' שמעון בן גמליאל אדרשב"ג לא קשיא התם הוא דבעינן כוונה ואנן סהדי דלא מצי כווני דעתיה מיחזי כיוהרא אבל הכא לא מיחזי כיוהרא אמרי מלאכה היא דלית ליה פוק חזי [ג]כמה בטלני איכא בשוקא:

מתני' וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר [ד]הלילה ב"ש אוסרים וב"ה מתירין עד הנץ החמה:

גמ' מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תנא איסורא אמר ר' יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה דתניא אמר ר' יהודה ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל אינן עושין כל עיקר אמר לו ר"מ מה ראייה יהודה וגליל לכאן אלא מקום שנהגו לעשות מלאכה עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין מדקאמר ר' מאיר מנהגא מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר וסבר ר' יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה והתניא ר' יהודה אומר המנכש בשלשה עשר ונעקרה בידו שותלה במקום הטיט ואין שותלה במקום הגריד בשלשה עשר אין בארבעה עשר לא מכדי שמעינן ליה לר' יהודה דאמר [ה]כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת ואי ס"ד ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה למה לי שלשה עשר והאיכא ארביסר וחמיסר ומקצת שיתסר אמר רבא בגליל שנו והאיכא ליליא אמר רב ששת כב"ש רב אשי אמר לעולם כב"ה לפי שאין דרכן של בני אדם לנכש בלילה רבינא אמר לעולם ביהודה ובהשרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן תרי מקצת היום ככולו לא אמרינן:

מתני' [ו]ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר גומרה בארבעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר אע"פ שיכול לגומרה וחכמים אומרים [ז]ג' אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ואלו הן החייטין והספרים והכובסין ר' יוסי בר יהודה אומר אף רצענין:

גמ' איבעיא להו לצורך המועד תנן אבל שלא לצורך המועד אפילו מיגמר נמי לא או דילמא שלא לצורך המועד תנן אבל לצורך אתחולי מתחלינן או דילמא בין לצורך המועד בין שלא לצורך מיגמר אין אתחולי לא ת"ש אבל לא יתחיל בתחילה בארבעה עשר אפילו צלצול קטן אפילו שבכה קטנה מאי אפילו לאו אפי' הני דלצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא מכלל דשלא לצורך מיגמר נמי לא גמרינן לא לעולם דשלא לצורך מיגמר נמי גמרינן ומאי אפילו אפילו הני נמי דזוטרי נינהו דסלקא דעתך אמינא התחלתן זו היא גמר מלאכתן נתחיל בהו נמי לכתחילה קמשמע לן: תא שמע רבי מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד

גומרה

תנא קולי קולי נקט. כל הני אין בין חד תנא אמרינהו וקולי קולי נקט ברישא תנא אין (א) בין תשעה באב לכל מיוה"כ לכתחלה אלא שזה ספיקו כו' וסיפא תנא אין תשעה באב לכל מתענית ציבור אלא לענין מלאכה ובחומרי דחמיר תשעה באב מתענית ציבור לא איירי הכא דתידוק מינה זה וזה שוין ולעולם לענין רחיצה ט"ב חמיר: **ליטול לו את השם.** כתר פרישות ויראת חטא שאינו יכול לבטל הימנו מלכות שמים אפילו לילה אחת לא כל הרוצה ליטלו יטלנו דמיחזי כיוהרא ומחזי בידיה: **מוחלפת השיטה.** התנא שסידרן טעה באחת מהן והחליף שיטתו: **אמרי מלאכה לית ליה.** הרואה אותו בטל אומרים אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור: **מתני' הלילה.** אור לארבעה עשר: **גמ' מעיקרא תנא מנהגא.** תלה במנהג: **ולבסוף תנא איסורא.** דקתני בית שמאי אוסרין דמשמע בכל מקום: **מה ראיה יהודה וגליל לכאן.** אף כל מקום שנהגו היתר היתר נהגו איסור איסור: **מכלל דר' יהודה איסורא קאמר.** דבני יהודה מתירין ובני גליל אוסרין לאו מנהגא קאמר אלא פלוגתיה דר"מ הא ר' יהודה נמי הכי הוה אמר בגליל היו נוהגין בו איסור שהחמירו על עצמן וביהודה נוהגין בו היתר: **וסבר רבי יהודה מותר.** דקאמר בני יהודה מתירין: **המנכש.** מבין תבואת דגן [ז]: **בשלשה עשר בניסן.** מפרש ואזיל שלשה עשר אמאי נקט: **ונעקרה בידו.** השיבולת עצמה נעקרה בידו שורשה מן הארץ ובא לחזור ולשותלה: **שותלה במקום הטיט.** שתמהר ליקלט קודם העומר שהעומר מתיר את הנשרשין אבל הנשרשין אחר העומר אסורין משום חדש עד שיבא עומר הבא: **הגריד.** יבש שאינו ממהר לקלוט: מנכש בשלשה עשר קתני מנכש בארבעה עשר לא קתני ומ"ט נקט שלשה עשר ולא קתני ארבעה עשר אי משום דלא מיקלטה לפני העומר הקרב בששה עשר מכדי שמעינן לרבי יהודה כו' בפ"ק דר"ה השנה (דף י:) ואי ארבעה עשר מותר במלאכה לינקוט ארביסר נמי דהא איכא מקצת ארביסר וחמיסר כוליה ומקצת שיתסר עד שעת הקרבתו: **בגליל שנו.** שלא היו עושין מלאכה כל עיקר בארבעה עשר ובהן נשנית משנה זו: **והא איכא לילה.** ומאי למיתני המנכש לילי ארבעה עשר: **כב"ש.** דמתניתין דתנן הלילה ב"ש אוסרין: ה"ג **רבינא אמר לעולם ביהודה.** ודקשיא לך ליתני בארבעה עשר ובהשרשה חד מקצת אמרינן תרי מקצת לא אמרינן לענין השרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן אם היה מנכש בין השמשות של כניסת ארבעה עשר הוה אמרינן דקלטה בי"ד שלם ובחמשה עשר שלם ומקצת ששה עשר אבל תרי מקצת כגון מנכש בי"ד דמיבעי לן למימר תרי מקצת לא אמרינן: **מתני' שלש אומניות עושין מלאכה.** בכל מקום וטעמא מפרש בגמרא [ע"ב]: **רצענין.** אושכפין: **גמ' לצורך המועד תנן.** הא דר"מ: **או דילמא שלא לצורך המועד תנן.** ומשום הכי אין מתחילין אבל לצורך המועד אפילו אתחולי נמי שרי כו': **צילצול.** בנדי"ל לחגור: **שבכה.** על הראש:

גומרה

קולי קולי קתני. בלא דר' אלעזר דאסר להושיט אצבעו במים נ"ל קולי קולי קתני דהא בתשעה באב לכל הפחות כל גופו אסור אפילו בצונן ובתענית ציבור מותר בצונן כדמוכח בפ"ק דתענית (דף יג.): **אמר** ר' מאיר מה ראייה יהודה וגליל לכאן. לרבי מאיר דאית ליה דהוי מנהגא קסבר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דבמנהג לא שייך פלוגתא דליחזי היכי נהוג: **מדקאמר** ר"מ מנהגא מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר. אמתניתין ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי דאמתני' איכא למימר דתרוייהו סברי מנהגא וה"ק חכמים לת"ק למה אתה סותם דבריך והלא אתה יכול לפרש דבריך ולבאר דבגליל אין עושין וביהודה עושין ובברייתא לא שייך לפרש כן [א]: **כל** הרכבה שאינה קולטת. וא"ת א"כ למה אינו שותלה במקום הגריד אי קלטה עד שלשה ימים שרי לה עומר ואי לא קלטה שוב לא תקלוט ואינו צריך היתר כמו חיטי דכדא [ח] וי"ל דבמקום הגריד מאחרת לקלוט יותר מג' ימים א"כ יש לחוש כשיראה שלא תקלוט שישתול אותה במקום הטיט אחר העומר: **ומאי** אפילו אפי' הני נמי דזוטרי. ה"מ לשנויי כדבסמוך אפי' הני נמי דלצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא אלא ניחא ליה למידחי שלא יפשוט מינה כלל דהשתא מצי למימר דלצורך המועד אתחולי נמי מתחלינן [ב]:

עולי

מסורת הש"ס

(א) ברכות יז:, (ב) שם טו:, (ג) [לעיל נה:], (ד) [יבמות יג:], (ה) שביעית פ"ב [מ"ו] ר"ה י: יבמות פג., (ו) מ"ק יג., (ז) נ"ל דל"ל דבר שאינו דגן. מראה אש, (ח) [ב"מ נו: מנחות סט.],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנא קולי וכו' תנא אין תשעה באב קל כצ"ל ותיבת בין נמחק:

◆

גליון הש"ס

תנא קולי קולי קתני. עיין נזיר מז ע"ב תד"ה ת"ש דתניא ועיין מגילה ה ע"ב תד"ה ממעטי':

◆

מוסף רש"י

לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. אם לא הוחזק חכם וחסיד לרבים אין זה אלא גאוה, שמראה בעצמו שיכול לכוין לבו (ברכות יז:). **אמרי מלאכה היא דלית ליה.** הרואה אותו שאינו עושה מלאכה אינו מבין שמחמת תשעה באב הוא בטל אלא אין לו מלאכה לעשות (שם). **כמה בטלני איכא בשוקא.** אף בימי מלאכה (שם). **הלילה.** בליל בדיקת חמץ, **ב"ש אוסרים וב"ה מתירים.** לעשות מלאכה (יבמות יג:).

◆

מוסף תוספות

א. דמדקאמר וחשיב המקומות קודם משמע דמאן דאמר בתר הכי מקום שנהגו וכו' בא לחלוק. תוס' ר"פ.

ב. [ו]אי הוה אמר הכי, פשיטא מיהא דלצורך המועד לא מתחלינן. תוס' הרא"ש.

◆

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ז סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ע סעיף ג:

מה ב ג מיי' פ"ח מהל' יו"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ה:

◆

לעזי רש"י

בינדי"ל. אֶגֶד.

◆

רבינו חננאל

ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים, רשב"ג אומר כל אדם עושה עצמו תלמיד חכם. ורמינן עלה אי משום דחיישינן ליוהרא, הא מדתנן לענין החתן איפכא משמע. ואמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה, כלומר הפיך דברי ת"ק לרשב"ג. ורב שישא אמר לא תיפוך, ודברים פשוטין הן. **וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא היו עושין מלאכה כל עיקר,** פירוש כל היום. **הלילה בגליל, ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה.** ואקשינן בתחלת פרקין קתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים, מכלל דבמנהגא תליא מילתא, והכא קתני בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין, ואפי' לב"ה לאחר הנץ החמה אוסרין, מכלל דאיסורא איכא, וליחזי היכי נהוג. ופרקינן לא קשיא מתני' דריש פירקא דתני מנהגא לר' מאיר, והא דקתני איסורא לר' יהודה. **במאי** אוקימתה להא מתני' כר' יהודה, וסבר ר' יהודה ארבעה עשר מותר במלאכה כלל דקתני וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, והתניא ר' יהודה אומר המנכש בשלשה עשר ונעקרה שבולת בידו שותלה במקום הטינא ואין שותלה במקום הגריד, ואי ס"ד לר' יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה, מכדי (על) מאי קא מהדר ר' יהודה למפטריה להאי שבולת העומר הקרב בששה עשר בניסן, שכל תבואה הנזרעת בששה עשר בניסן, אסורה באכילה עד שיבוא עומר אחר ויתירנה. ואם ישתלנה במקום הגריד שהוא מקום היבש, כדגרסינן במשקין בית השלחין, אם היתה שדה מטוננת מותרת, ואין משקין שדה

רבינו חננאל (המשך)

גריד במועד, כלומר זו השבולת אינה קולטת קודם ששה עשר בניסן, ונמצאת כאלו נזרעה אחר העומר, והיא אסורה עד ששה עשר בניסן הבא אחר זה, ואם היא נשתלת במקום הטינא ביום שלשה עשר בניסן, קלטה קודם העומר, והעומר מתירה ככל תבואה שבעולם. **ואקשינן** אמאי פסיק ותני בי"ג מכלל די"ד לא איפשר, הא שמעינן ליה לר' יהודה דאמר כל הרכבה שאינה קולטת לג' ימים שוב אינה קולטת, ואפילו הושתל בי"ד הא איכא ג' ימים, ארביסר וחמיסר ומקצת שיתסר, וקיימא לן מקצת (שיתסר) היום ככולו, ש"מ דלית ליה לר' יהודה היתר עשיית מלאכה בארביסר כלל, לפיכך תני היה מנכש בי"ג. **ופריק** רב יוסף זו הברייתא אליבא דבני גליל היא שנויה שאין עושין מלאכה ביום י"ד כלל. ואמרינן אפילו לבני גליל אין אוסרין אלא יום י"ד ממש, אבל ליל י"ד ב"ה מתירין, ולדבריך היה לו לומר המנכש לילי י"ד. ופריק רב ששת הא מתניתא אליבא דב"ש שנאה שאוסרין אפילו הלילה. **רב אשי אמר** אפילו תימא אליבא דב"ה, דלא שנה אלא דבר שהוא דרך בני אדם, ואין דרך בני אדם לנכש בלילות, לפיכך לא תנא המנכש בלילה. **ורבינא אמר** אמאי לא תני לילי י"ד, חד מקצת היום ככולו אמרינן תרי לא אמרינן. פירוש המנכש לילי יום י"ד או יום י"ד, צריכין אנו לומר מקצת היום ככולו, ולחשוב יום י"ד כולו ויום ט"ו כולו ומקצת ט"ז עד שעת הקרבת העומר לחשבו ככולו, נמצא תרי מקצתו ככולו באלו הג' ימים, יום י"ד ויום ט"ז, ותרי מקצת היום ככולו לא אמרינן, דכי האי גונא לא משתכח אלא שני מקצת ויום אחד בלבד. **ויש שמחליפין** דברי ר' יהודה לר' מאיר, דמעמידין תחלת הפרק לר' יהודה, והיא דתני מנהג, ור' מאיר סבר איסור, והפירוש במקומו עומד בין לר' יהודה בין לר' מאיר, הפירוש שפירשנו אליבא דר' יהודה החזירהו אליבא דר' מאיר. גירסא דמתיבתא דתניא אמר ר' מאיר ביהודה בראשונה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר, פירוש ר' מאיר סבר אין דבר זה תלוי במנהג אלא אם הלכה כבני יהודה, בני גליל טועים הם, ואם הלכה כבני גליל בני יהודה עוברים על האיסור. אמר לו ר' יהודה דבר זה במנהג תלוי, וכן אמר לו וכי מאי ראיה ליהודה וגליל מעתה, אלא מקום שנהגו לעשות עושין, שלא לעשות אין עושין, ש"מ מדקאמר ר' יהודה מנהג, מכלל דר' מאיר אסורה קאמר, ומתני' דקתני מנהגא ר' יהודה הוא, ור' מאיר פליג ואמר איסורא.

מתני' ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה כו'. פשוטה היא. ובעינן למפשט טעמא דר' מאיר, ופשטינן דאתחולי לא מתחלינן בארבעה עשר כלל ואפילו מצי למגמרינהו, ומה שהתחיל קודם י"ד, אם הוא לצורך המועד יגמור, ואי לא לא.